

sve patriotskom spoznajom položaja Srba u hrvatskoj prošlosti i sadašnjosti: “Srbi čine integralni, neodvojiv dio hrvatske povijesti, kulture i politike. Sve to što je u posljednjih dvadesetak godina uništeno i što se uništava (uključujući i ljudsku supstancu), to je ranjavanje i destrukcija hrvatskog korpusa i hrvatske kulture u svim njenim dimenzijama i značenjima. Samo se to još nitko Hrvatima ne usudi reći.”

Srećom, to se 2. svibnja 2010. usudio reći hrvatski dramski pisac Ivan Vidić u emisiji “Nedjeljom u dva” Aleksandra Stankovića, izjavivši: “Domovina su Srbi u Hrvatskoj!”

Danko Plevnik

Prikaz

Siniša Rodin, Tamara Čapeta,
Iris Goldner Lang (ur.)
**Reforma Europske unije –
Lisabonski ugovor**

Narodne novine, Zagreb, 2009, 410 str.

U svibnju 2009. godine, svega pola godine prije stupanja na snagu Lisabonskog ugovora, objavljena je knjiga skupine autora predvođenih urednicima Sinišom Rodinom, Tamarom Čapetom i Iris Goldner Lang, našim istaknutim stručnjacima za europsko pravo. Kako je u trećoj glavi, pod naslovom “Novi institucionalni okvir, Europski parlament, Europska komisija, Vijeće ministara i Europsko vijeće” napisala i sama urednica Goldner Lang, “u trenutku

pisanja ove knjige budućnost Lisabonskog ugovora je i dalje neizvjesna”. I nakon višemjesečnog odmaka od stupanja na snagu Reformskog ugovora ova knjiga predstavlja izvorni doprinos hrvatskih znanstvenika ovoj tematici, i to iz najmanje dvaju razloga. Kao prvo, ne postoji slična literatura domaćih autora o ovoj temi i, drugo, usmjerava pozornost na širi kontekst Lisabonskog ugovora kroz analizu gotovo svih njegovih aspekata te, kako navode autori knjige, donosi pregled najvažnijih strukturalnih i institucionalnih promjena u Uniji još od Ugovora iz Maastrichta.

Knjiga je podijeljena u dvanaest glava, a svaki od deset autora¹ – od kojih su većina profesori na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu – preuzeo je odgovornost za bavljenje onim dijelom problematike Lisabonskog ugovora koji je najbliži njegovoj dosadašnjoj znanstvenoistraživačkoj praksi.

Prva glava knjige, autora Siniše Rodina i Iris Goldner Lang, nosi naslov “Lisabonski ugovor od 13. prosinca 2007. – što je novo?” Siniša Rodin je redoviti profesor na Pravnom fakultetu u Zagrebu, predstojnik Katedre za Europsko javno pravo, a predaje i na više poslijediplomskih studija, od kojih je na nekima (ko)direktor. On je ujedno i mentor doktorske disertacije Iris Goldner Lang, koja je docentica na Katedri za europsko javno pravo na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Njihov zajednički tekst koncipiran je kao kvalitetan sažetak najvažnijih promjena koje Lisabonski ugovor donosi u Uniji. Prvi dio rada usmje-

¹ Autori knjige su, osim navedenih urednika: Zlata Đurđević, Davorin Lapaš, Mislav Mataija, Tamara Perišin, Robert Podolnjak, Goran Selanec i Snježana Vasiljević.

ren je na najvažnije pravno-institucionalne promjene, a koje se prije svega odnose na dobivanje međunarodnopravnog subjektiviteta koji Europska Unija ima od Lisabona, dok ga je ranije imala samo Europska zajednica. Zatim se autori osvrću na “eroziju arhitekture triju stupova”, koje je uveo ugovor iz Maastrichta, te objašnjavaju kako Lisabonski ugovor utječe na smanjenje razlika između tih triju stupova, posebice između prvog i trećeg. Jednako tako dolazi i do promjena u odnosu između država članica i Unije, pa se tako u koncepciji Lisabonskog ugovora pokazuje jasna namjera ograničavanja nadležnosti Unije i jačanje uloge država članica (detaljno o razgraničenju ovlasti Europske Unije i država članica piše Tamara Perišin u osmoj glavi knjige).

Potom se autori osvrću i na najvažnije institucionalne promjene te vrlo pregledno i sažeto navode kako će izgledati glavne institucije Unije nakon Lisabona. O institucionalnim promjenama detaljno piše Iris Goldner Lang u trećoj glavi, pod naslovom “Novi institucionalni okvir – Europski parlament, Europska komisija, Vijeće ministara i Europsko vijeće”.

Osobito zanimljivo poglavlje “Čega nema u Lisabonskom ugovoru?” sastavni je dio prve glave, a osvrće se na glavne razlike između Lisabonskog i Ustavnog ugovora. Autori navode kako “najveći misterij predstavlja izostavljanje tržišne utakmice iz odredaba u kojima se navode ciljevi Europske unije”. Izostala je i simbolika europske zastave i himne, čime se željelo jasno istaknuti da Europska unija nema državotvorne aspiracije. Tekst Povelje o temeljnim ljudskim pravima također je izostavljen iz teksta Lisabonskog ugovora što, prema autorima, ima ne samo simboličko

već i političko i pravno značenje, budući da se Lisabonski ugovor u čl. 6 poziva na Povelju i propisuje da ona ima “jednaku pravnu vrijednost kao i Osnivački ugovori” (sedmo poglavlje knjige, autora Gorana Selanca, detaljno se bavi obradom Povelje temeljnih prava Europske unije, a razmatra i odnos između Povelje i Lisabonskog ugovora).

Nadalje, Rodin i Goldner Lang ne vide problem u izostavljanju odredbe o nadređenosti prava Zajednice (Unije) nacionalnom pravu, budući da Lisabonski ugovor posebnom deklaracijom upućuje na primjenu nadređenosti na način koji je utvrđen sudskom praksom.

Završni dio rada autori posvećuju izmjeni postojećih i uvođenju novih politika Unije, pri čemu se ograđuju od obrade noviteta i promjena u zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici te u području pravosuđa i unutarnjih poslova, jer su te dvije politike obradili drugi autori u knjizi. Konkretno, Davorin Lapaš u desetoj glavi piše o “Zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici Europske unije nakon Lisabona”, postavljajući već u samom naslovu pitanje je li ona ujedno i utemeljenje puta k europskom političkom identitetu. Nakon predstavljanja najvažnijih promjena u politikama Unije autori zaključuju kako Lisabonski ugovor predstavlja novu fazu europske integracije u procesu stvaranja sve tješnje unije europskih naroda, te kako je od presudne važnosti da sve navedene promjene odgovore važnoj zadaći – jačanju demokratske legitimnosti političkog i pravnog sustava Unije.

Prvo poglavlje knjige kvalitetan je uvod u ostala poglavlja koja se bave uglavnom jednim konkretnim aspektom promjene koju je donio Lisabonski ugovor.

Druga glava knjige, čija je autorica Roberta Podolnjak, profesorica na Katedri za ustavno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, osim Lisabonskim bavi se i Ustavnim ugovorom, pa tako nosi naslov “Od Laeken do Lisabona – uspon i pad Ustavnog ugovora”.

Tamara Čapeta, profesorica na Katedri za europsko javno pravo, također sa zagrebačkog Pravnog fakulteta, kao autorica četvrte glave bavi se pitanjem sudske zaštite u Uniji nakon Lisabonskog ugovora. Čapeta je uz Rodina suautorica knjige *Osnove prava Europske unije na temelju Lisabonskog govora*, izdane 2010. godine, koja može poslužiti kao koristan uvod u čitanje knjige *Reforma Europske unije – Lisabonski ugovor*, a u kojoj se nalaze i dopunjeni podaci o Lisabonu, s obzirom na to da je knjiga izdana nakon njegova stupanja na snagu.

Istraživački interes Tamare Čapeta uključuje pitanja vezana uz sustav sudstva u Europskoj uniji, sudsku interpretaciju prava te ustavne aspekte europske integracije. Čapeta je autorica i sljedeće, pete glave, koja se bavi pravnim aktima Europske unije. U uvodu autorica navodi kako Ugovor iz Lisabona uvodi bitne promjene u organizaciju pravnih akata te kako je najvažnija novost podjela na zakonodavne i nezakonodavne akte. Zakonodavni su akti oni akti koji se usvajaju u zakonodavnom postupku, a potječu od Vijeća i/ili Europskog parlamenta, zbog toga što ostala tijela Unije ne mogu donositi zakonodavne akte. U zakonodavnom postupku mogu se usvojiti tri tipa akata – uredbе, direktive i odluke. Nezakonodavni akti dijele se na dvije vrste – delegirane i provedbene, no autorica ističe kako u Ugovoru nema objašnjenja koja je razlika između delegacije

i provedbe. Vrlo su zanimljiva autoričina razmatranja o problematici koju za sobom povlači takvo razlikovanje u Lisabonskom ugovoru, jer je definicija zakonodavnog akta isključivo formalnog karaktera, pa se na taj način ignorira sadržaj samog akta. S tim u vezi autorica jedno poglavlje posvećuje i aktualnom pitanju demokratskog legitimiteta Unije. U konačnici zaključuje kako novosti koje su predstavljene u Lisabonskom ugovoru u vezi s pravnim aktima EU-a “ne pojednostavljaju već dodatno kompliciraju gramatiku prava EU”.

Mislav Mataija, asistent na Pravnom fakultetu u Zagrebu u sedmoj glavi razmatra ulogu nacionalnih parlamenata u kontekstu Lisabonskog ugovora kojim se njihove ovlasti proširuju. Uz čitanje ove glave korisno je obratiti pažnju na prilog *Protokol uz Ugovor iz Lisabona o ulozi nacionalnih parlamenata u Europskoj uniji* koji se nalazi na kraju knjige.

Deveta glava knjige, autora Siniše Rodina, koja nosi naslov “Uvjeti i pravna osnova članstva”, možda je najvažnija u kontekstu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji. Treba spomenuti kako je stupanje na snagu Lisabonskog ugovora otvorilo put Hrvatskoj za članstvo u Uniji, a Rodin se u tekstu osvrće na dva problema koja bitno određuju buduće članstvo Hrvatske. Prvi problem odnosi se na tendenciju jačanja regulatorne moći država članica, a drugi na činjenicu da Ustav RH ne sadrži bitne odredbe koje bi trebale omogućiti primjenu pravne stečevine Europske unije na nacionalnoj razini, kao ni odredbe koje bi omogućile neproblematično uklapanje hrvatskih institucija u njihove europske uloge. U vezi s trenutnim procesom promjena Ustava RH zanimljivo je pogledati preporuke Siniše Rodina koje uključuju niz pitanja na koja

bi te promjene trebale odgovoriti, budući da su i danas, nakon niza takvih preporuka naših stručnjaka, mnoga od tih pitanja potpuno odsutna iz hrvatskog diskursa.

Pretposljednja glava knjige, kojoj je autorica Zlata Đurđević, predstojnica Katedre za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu i potpredsjednica Hrvatske udruge za europsko kazneno pravo, bavi se promjenama u kaznenom pravu Europske unije nakon Lisabonskog ugovora. Autorica već u samom naslovu naglašava kako je upravo Lisabonski ugovor prekretnica u razvoju kaznenog prava u Europi.

Snježana Vasiljević, čije je područje stručnog interesa socijalna politika i diskriminacija u Europskoj uniji, a posebno ravnopravnost između muškaraca i žena, u posljednjoj glavi bavi se pitanjem socijalne isključenosti i diskriminacije u svjetlu Lisabonskog ugovora.

Na kraju knjige nalazi se *Konsolidirana verzija Ugovora o europskoj uniji izmijenjenog i dopunjenog ugovorom iz Lisabona*, zatim već spomenuti *Protokol uz Ugovor iz Lisabona o ulozi nacionalnih parlamenata u Europskoj uniji* te *Odredbe Ugovora iz Lisabona koje se odnose na Sud Europske unije* i *Odredbe Ugovora iz Lisabona koje se odnose na pravne akte Europske unije*. Ti su prilozi vrlo korisni čitateljima jer im omogućuju da u svakom trenutku pronađu članke Ugovora na koje se tekstovi iz knjige referiraju.

Isticanje važnih promjena koje Lisabonski ugovor donosi u političkom, pravnom i gospodarskom životu Unije, uz nadasve jedinstven kritički osvrt svakog od autora, ono je što ovu knjigu čini kvalitetnim i korisnim štivom. Treba također naglasiti i kako autori ne nude odgovore na sva pita-

nja o budućnosti Europske unije i utjecaju Lisabonskog ugovora na nju, ali navode moguće scenarije te postavljaju neka nova, važna pitanja koja bi mogla postati predmetom interesa prije svega šire znanstvene zajednice koja se na bilo koji način bavi Europskom unijom. Jednako tako, čitajući ovu knjigu, vrlo je važno uzeti u obzir i vrijeme njezina izlaska, budući da su od tada, zbog važnosti irskog "da", napravljene određene promjene i ustupci.

U konačnici, možemo se složiti s riječima samih urednika kako ova knjiga nudi "analizu i kritički osvrt na promjene koje je Lisabonski ugovor predvidio u pojedinim područjima".

Bojana Klepač-Pogrmilović

Recenzija

Tony Judt III Fares the Land: A Treatise on Our Present Discontents

Allen Lane, London, 2010, 237 str.

Tony Judt moderni je povjesničar poslijeratne Europe. Osnovao je institut za europske studije Remarque Institute na Sveučilištu New York, kojeg je bio direktor sve do svoje prerane smrti početkom kolovoza 2010.¹ Judt je ugledni intelektualac i polemičar angažiran u javnim raspravama o društvenom razvoju. Objavljivao je radove

¹ Wheatcroft, Geoffrey, 2010: Tony Judt obituary, *Guardian*, London, 8 August 2010.